

ชาวสยามรู้จัก “การถ่ายรูป” ครั้งแรกตอนไหน และใครเป็นคนริเริ่ม

เจ้าจอมเอิบกำลังเตรียมการถ่ายภาพเจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ (เทศ บุนนาค) ผู้เป็นบิดา (ภาพจาก สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

ผู้เขียน บดินทร์ธร เสนพรัตน์

เผยแพร่ วันศุกร์ที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ.2568

ก่อนการถ่ายรูปจะเป็นเรื่องธรรมดาในทุกวันนี้ เคยสงสัยไหมว่าชาวสยามรู้จักการถ่ายรูปครั้งแรกเมื่อไหร่ และใครเป็นคนริเริ่ม ?

การถ่ายรูปเป็นหนึ่งในกิจกรรมของคนยุคปัจจุบันที่สามารถทำได้โดยง่าย ผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อย่างกล้องถ่ายรูปหรือโทรศัพท์มือถือ แต่หากย้อนไปถึงจุดเริ่มต้นการถ่ายรูปในหน้าประวัติศาสตร์ไทย จะพบว่ามีที่มาจากบาทหลวงผู้มีบทบาทสำคัญท่านหนึ่งในราชสำนักสยาม

หลุยส์ ดาแกร์ (ภาพจาก Wikimedia Commons)

จุดเริ่มต้นของการถ่ายภาพ มาจากการค้นพบของ หลุยส์ ดาแกร์ (Louis Daguerre) นักฟิสิกส์และศิลปินชาวฝรั่งเศส เขาประสบความสำเร็จในการสร้างภาพถ่ายสมัยใหม่เป็นครั้งแรกของโลกเมื่อ พ.ศ. 2382 (เทียบประวัติศาสตร์ไทยแล้วอยู่ในยุครัชกาลที่ 3) จากที่ก่อนหน้านี้การถ่ายภาพยังเป็นการทดลองในห้องแล็บของนักประดิษฐ์เพียงเท่านั้น

เขาคิดค้นวิธีที่ทำให้ภาพถ่ายคงอยู่แบบถาวร และเปิดเผยกระบวนการทำงานต่างๆ ของกล้องถ่ายรูปต่อสาธารณะ กระทั่งกลายเป็นเทคโนโลยีที่สร้างภาพถ่ายชุดแรกที่ได้รับการยอมรับ และเรียกตามชื่อผู้คิดค้นว่า ดาแกร์โรไทป์ (Daguerreotype)

จุดเริ่มต้นอันยิ่งใหญ่นี้ ทำให้การถ่ายภาพกลายเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างมากในเวลาต่อมา เริ่มจากโลกตะวันตก ก่อนจะค่อยๆ แพร่หลายไปทั่วโลก

แล้วการถ่ายรูปเข้ามาในสยามตั้งแต่ตอนไหน ?

ผู้ที่เป็นตัวตั้งตัวตีในการทำให้ชาวสยามรู้จักการถ่ายรูปครั้งแรก คือ พระสังฆราชฌ็อง บัปติสต์ ปาลเลอกัวซ์ (Bishop Jean-Baptiste Pallegoix) หรือที่คนไทยคุ้นเคยกันในชื่อสั้นๆ ว่า “สังฆราชปาลเลอกัวซ์”

พระสังฆราชฌ็อง บัปติสต์ ปาลเลอกัวซ์ ผู้ริเริ่มนำกล้องดาแกโรไทป์เข้ามาในสยาม (ภาพจาก Wikimedia Commons)

สังฆราชปาลเลอกัวซ์เป็นบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาพำนักอยู่ในสยามเป็นเวลานานหลายทศวรรษ ระหว่าง พ.ศ. 2373-2405 (สมัยรัชกาลที่ 3 ถึงราวกลางสมัยรัชกาลที่ 4) และสร้างคุณูปการนับไม่ถ้วนให้กับสยาม ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่คริสต์ศาสนา การศึกษาและบันทึกข้อมูลต่างๆ ของสยาม รวมทั้งการนำศิลปวิทยาการตะวันตกเข้ามาในสยาม

หนึ่งในวิทยาการตะวันตกที่ท่านนำเข้ามาเป็นครั้งแรก คือ “การถ่ายรูป” โดยกล้องถ่ายรูปตัวแรกเดินทางมาถึงสยามใน พ.ศ. 2388 หรือเพียง 6 ปีหลังจากที่ดาแกร์เผยแพร่หลักการทำงานของกล้องคู่สุภาพชน

ที่มาของกล้องถ่ายรูปดาแกโรไทป์ในสยาม มาจากสังฆราชปาลเลอกัวซ์ติดต่อบาทหลวงอัลบรันด์ (Father Albrand) ที่พำนักอยู่ในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เพื่อขอความช่วยเหลือในการสั่งซื้อกล้องถ่ายภาพ และฝากส่งมากับบาทหลวงลาร์โนดี (Father Larnaudie) ที่จะเดินทางมากรุงเทพฯ

เมื่อได้รับกล้อง สังฆราชปาลเลอกัวซ์ก็ทดลองใช้อยู่ราว 3-4 วัน จึงเข้าใจวิธีใช้ ดังปรากฏในจดหมายแปลฉบับวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2388 ความว่า

“...ข้าพเจ้าได้ทดลองถ่ายรูป โดยใช้กล้องตาแกร์พร้อมกับคุณพ่อลาร์โนตีแล้ว เมื่อทดลองใช้สามสี่วัน ข้าพเจ้าสามารถถ่ายรูปได้ ทว่าน้ำยาที่คุณพ่อลาร์โนตีนำมาก็ระเหิดไปมากระหว่างเดินทาง จึงมีเหลืออยู่น้อยมาก ส่วนแผ่นเงินที่ส่งมาให้ ข้าพเจ้าก็ใช้เกือบหมดแล้ว...”

หลังจากสังฆราชปาลเลอกัวซ์นำวิทยาการสุดแปลกใหม่นี้ไปให้ชาววังรู้จัก ก็มีพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางบางส่วนตื่นตาตื่นใจกับการถ่ายรูปเป็นอย่างมาก

แต่ชนชั้นสูงจำนวนไม่น้อยกลับกลัวการถ่ายรูป เนื่องจากมีความเชื่อว่า ภาพถ่ายอาจกลายเป็นสื่อกลางให้ผู้มีวิชาไสยศาสตร์นำไปใช้ในทางไม่ดีต่อบุคคลในภาพได้ หรือบางกระแสก็มีความเชื่อว่า การถ่ายภาพอาจเป็นการดูวิญญาณของผู้เป็นแบบไปไว้ในรูป ส่งผลให้อายุขัยของบุคคลในภาพสั้นลงไปด้วย

ด้วยเหตุนี้ การถ่ายรูปในยุครัชกาลที่ 3 จึงยังไม่แพร่หลายนัก

Fig. 327.

กล้องถ่ายรูปตาแกร์โทปป์ (ภาพจาก Wikimedia Commons)

ทว่าเมื่อเข้าสู่ยุครัชกาลที่ 4 พระองค์ทรงเป็นผู้เปลี่ยนค่านิยมและความเชื่อด้านลบในหมู่ชนชั้นนำเกี่ยวกับการถ่ายรูปไปอย่างสิ้นเชิง

เนื่องจากสมัยนั้นสยามเปิดรับวัฒนธรรมตะวันตกอย่างเต็มรูปแบบ ทางการเชิญพระบรมฉายาลักษณ์ของรัชกาลที่ 4 ไปกับคณะทูตสยาม ที่เดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับดินแดนต่างๆ ตามจารีตที่ราชวงศ์ในยุโรปทำกัน ก็ได้เพิ่มความนิยมเกี่ยวกับการถ่ายรูปในราชสำนักสยามได้อยู่นั่นเอง

ช่วงเวลานั้นยังเกิดช่างภาพหลวงที่มีชื่อเสียงอย่าง “ฟรานซิส จิตร” หรือ “หลวงอัคนีนฤมิตร” ชาวสยามคนแรกๆ ที่หันมาสนใจวิทยาการถ่ายรูป และเปิดกิจการร้านถ่ายรูปเป็นร้านแรกในสยามอีกด้วย (อ่านเรื่องราวของ “ฟรานซิส จิตร” ต่อได้ที่ เปิดชีวิต ฟรานซิส จิตร ช่างภาพรุ่นแรกของสยาม ช่างภาพหลวงถ่ายรูป ร.4-ร.5 สวยงาม)

พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี จากกล้องดาแกโรไทป์ (ภาพจาก ประชุมภาพประวัติศาสตร์แผ่นดินสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2548. หน้า 33)

เมื่อการถ่ายรูปเป็นกิจกรรมที่แพร่หลายในชนชั้นปกครอง ความเชื่อเดิมที่เคยมีต่อการถ่ายรูปก็ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จากเดิมที่ภาพถ่ายเป็นเรื่องจำกัดอยู่ในรั้วในวัง ก็เริ่มขยายออกไปสู่เหล่าขุนนางคหบดี และได้รับความนิยมมากขึ้นในยุคต่อมา

จากเทคโนโลยีต่างแดนที่เคยถูกมองด้วยความระแวงสงสัย “ภาพถ่าย” กลับกลายเป็นเครื่องมือบันทึกความทรงจำที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยอย่างลึกซึ้ง และเป็นอีกหนึ่งหลักฐานที่สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสยามในการรับมือกับโลกสมัยใหม่

อ้างอิง :

ธนรัช สิริพิเดช. จากกระบวนการดาแกโรโทปัสยุคที่เกินกว่าดิจิทัล. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2562. สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2568, จาก [http://thesis-
ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2467/1/58006202.pdf](http://thesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2467/1/58006202.pdf)

ศักดิ์ดา ศิริพันธุ์กษัตริย์. วิวัฒนาการการถ่ายภาพในประเทศไทย พ.ศ. 2388–2535. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธากา
รพิมพ์, 2535.

เผยแพร่ในระบบออนไลน์ครั้งแรกเมื่อ 30 พฤษภาคม 2568

https://www.silpa-mag.com/history/article_153561